

Szemináriumok a tanár lakásán

Évek óta próbálom magamban összefoglalni, amit tanulóként közvetlenül és kizárólagosan az iskolában sajátítottam el. Erőlködéseimmel nem sokra jutottam, hiszen csak bizonytalan, elmosódott emlékfoszlányokat sikerült felidézni arról, hogyan tanultam meg írni, miképpen sajátítottam el a négy alapműveletet, mikor, kiktől szereztem ismereteket Afrika gazdasági életéről, a zsírsavakról, a mágnesességről, a római légiókról, a tompa szögekről, a humanizmusról, tömegvonzásról. Azt sem sikerült megnyugtatóan tisztáznom, hogy a néhány alapismereten kívül milyen szerepe volt az

így szerzett tudás jelentős részének a folyamatosan változó, alakuló, mindig újabb, addig ismeretlen igényekkel, elvárásokkal fellépő világban.

A fentiek ellenére szerencsésnek mondhatom magam, hiszen több évszázados hagyományokra visszatekintő iskolába jártam Szatmáron, az egykori református gimnáziumba, ott tanult apám, nagyapám, dédapám is, két nagybátyám volt itt rajztanár, a test-

vérem igazgató, a későbbiekben én és a leányom is dolgoztunk ott, és az unokám is ide jár. Olyan elhivatott pedagógusok irányítottak, akik a szép, értelmes, hasznos életvitelhez is jó példákkal szolgáltak. A család mellett ezek a követhető modellek határozták meg életutamat, ma is előfordul, hogy napi teendőim kapcsán ösztönösen arra gondolok, hogy az általam tisztelt, szeretett emberek hogyan oldanának meg egy hasonló feladatot, milyen módon reagálnának sértésre, provokációra, dicséretre, kihívásra.

Az elemiben csúnyán írtam, negyedikes koromban rajzból kaptam a leggyengébb osztályzatot.

A háború utáni silány papírok, karcoló tollhegyek, rossz minőségű tinták is hibásak abban, hogy az elemi iskolai füzeteim összképe enyhén szólva lehangoló volt, a gyenge jegyet rajzból hosszú ideig nem tudtam feldolgozni, hiszen 11 évesen már természet után karakteres arcképeket készítettem a család több tagjáról, az önarcképeimről nem is beszélve. Szomorúan mutattam apámnak az eredményt, aki azzal vigasztalt, hogy máris jobban rajzolok a tanítónéninél.

Igazat mondott, rajztanár, grafikus lettem, a fentiek mellett csak hab a tortán, hogy a kilencvenes években Szatmáron szépírást oktattam. Az egykori tanítónőmet nem hibáztatom, hiszen érthető, követhető a logikája: aki ilyen rondán ír, nem kaphat rajzból sem kitűnőt.

Nem tudom megítélni, hogy a pályaválasztásban milyen szerepe volt az iskolámnak, de emlékeim szerint ez elsősorban külső, családi példákra, hatásokra érlelődött, alakult. Jártam a Népművészeti Iskolába, ahol Litteczkyné Krausz Ilona és Szopos Kálmán ismertette a rajzolás, festés alapjait, a rajztanárom az általános iskolában, líceumban Csapó Sándor volt.

Olyan kiváló pedagógusok foglalkoztak veünk magyar irodalomból, mint Ligeti L. Zoltán vagy Antal Péter, de tanított földrajzot Burai Béla és biológiát Terebesi Sándor is. Mellettük orosz nyelvtanárokká előléptetett egykori hadifoglyok próbálkoztak az orosz irodalom nyelvi szépségeinek megszerettetésével, idős szakik részelni tanítottak a kivénhedt munkapadokkal és satukkal felszerelt olajszagú műhelyben. Román nyelvből – hála a bemagolt tartalmaknak – kitűnően érettségiztem, de 18 évesen a saját hasznomra, boldogulásomra egy ép mondatot se voltam képes összehozni.

Osztálytársaimhoz hasonlóan gyűlöltem a kötelező olvasmányokat, közben rengeteget olvastam

Ezzel a negyedik osztályos unokám is így van, aki többszöri unszolás után nagyon nehezen vette rá magát a Csipike történetek kötelező elolvasására, miközben hosszasan gyözködte a szüleit és minket, hogy vásároljuk meg neki az *Egy ropi története* négy kötetét, mert szeretné azokat elolvasni. Ebből megértettem, hogy a kötelező olvasmányok azért nem szólnak az irodalom, olvasás megszerettetéséről, mert jó esetben az előző generációk ízlésvilágát, érdeklődési körét tükrözik, ha egyáltalán tükröznek valamit. A gyerekek ugyanis kötelező feladatok helyett azokról az olvasmányélményekről szeretnének beszámolni, összefoglalót, tartalmat írni, amelyek felkeltették az érdeklődésüket, örömet okoztak, amelyekben olykor az őket foglalkoztató, közvetlenül érintő kérdésekre feleleteket kaptak. Ezzel a természetes igénnyel azonban úgy tűnik, senki se törődik.

Társágunkban a kommunista agymosás eleve kudarcra volt ítélve

A tanulás mellett tanáraink mérsékelt lelkesedéssel próbálták belénk oltani az ötvenes-hatvanas évek propagandáját, aminek életképességében maguk sem hittek. Gyárakba vittek bennünket, mezőgazdasági munkát végeztünk, és a kötelező filmekből azt is megtudhattuk, hogy Lenin elvtárs, ellentétben más – egészségtelenebb származású – osztálytársaival szemben, már gyermekként két kézzel szedte a gyapotot; Vasile Roaitáról nem is beszélve, aki valószínűleg ma is elszántan húzza a sziréna fogantyúját. Amúgy évtizedekkel később találkoztam azzal a Svájcban élő újságíróval, aki annak idején Nagyváradon modellt állt Miklóssy Gábor Grivița című festményének központi alakjához. Nem sok közül volt Bukaresthez, Grivițăhoz, a munkásság sztrájkjához egyikőjüknek sem.

A meghatónak, meggyőzőnek szánt szavak, példák áradata úgy pörgött le rólunk, mint falról a szemes borsó. Egy pillanatig se a látottak, elmondottak foglalkoztattak, hanem legtöbbet a tanáraink gesztusaiból, hanghordozásából, beleélő képességéből, emberi tartásából tanultunk. Azok a nevelők hatottak ránk, akik még felnőtt korunkban is példaképek maradtak. Ők nem megható példabeszédekkel, érzelmes visszaemlékezésekkel, hanem bátor megvalósításokkal, szakmai eredményeikkel, emberségükkel váltak in-

direkt módon az iskola kerítésén túl is útmutatókká, befolyásolva, megerősítve pályánkat, életvitelünket, a világról alkotott véleményünket.

Amire a mai napig élénken emlékszem

A Népművészeti Iskolában sem az elmondott, bemutatott – amúgy hasznos és érvényes – dolgokat tartottam fontosnak, hanem Krausz Ilonka néni kedvességét, emberségét. Csodáltam Terebesi tanár úr szuggesztív előadásmódját, de abból, amit tanított, alig emlékszem valamire. Tudtam, tudtuk, hogy Antal Péter tanár úr tankönyvek szerzője, társszerzője, műfordító, ennek ellenére elsősorban sajátos humorával hatott ránk, dr. Koós Ferencről hallottuk, hogy Párizsban tanult, becsültük benne, hogy minden körülmények között úriember tudott maradni. Haller tanár úr se a kémia tudásával, hanem az elegáns korcsolyázásával bűvölt el bennünket az iskola udvarát betöltő jégpályán. Rebesgették az iskolatársaink, hogy milyen kiváló vívó a köztisztletnek örvendő Tereh Géza, aki többek között matematika tankönyvek szerzője, költő és műkritikus volt, mi elsősorban a hiteles embert értékeltük benne.

Tudomásunk volt Ligeti L. Zoltán eredményes pingpong-edzői tevékenységéről, arról, hogy az egykori református gimnázium gyűjteményeinek évekig, a szatmári múzeum megalakításáig volt az őrzője, valamint az Aranyköpések című vaskos füzetéről, amelyben többen közülünk is szerepeltek egy-egy emlékezetes mondással. Őt közvetlenségéért, természetességéért szerettük, Csapó tanár úrhoz hasonlóan, akiről rebesgették, hogy nemcsak festő- és szobrászművész, hanem ezermester, tud hipnotizálni, és jól beszél az eszperantót. Janitzky tanár úr fizikát, matematikát tanított ugyan, de elsősor-

ban fotó- és képeslap, valamint ceruza- és hanglemez gyűjteményének köszönhetően vált igazán népszerűvé.

Először egy idősebb iskolatársamtól hallottam, hogy Burai tanár úr a szatmári vár történetének legavatottabb ismerője a városban, Búzás tanár urat nem a matematika tudásáért, hanem ízes, térségünkben szokatlan székely akcentusáért kedveltük. Irodalmi, művészettörténeti kíváncsiságom sem a kötelező tananyag, Nagy István, Asztalos István vagy Mihail Soholov könyvei olvasása közben erősödött, hanem érdeklődésemet tanáraim osztályon kívüli tevékenységei érlelték. Az *Egri csillagokat* a magyartanárom a könyvtárból hozta ki a számomra, és az iskola bejáratánál nyomta a kezembe ötödikes koromban. Csapó Sándortól iskolán kívül, egy városi séta alkalmával hallottam először a magyaros szecesszióról, a klasszicizmusról, Szatmárnémeti építészeti értékeiről.

Hálás vagyok

Ha visszagondolok egykori tanítóimra, tanáraimra, hálát érzek. Hosszú ideig ez egy nehezen körvonalazható fogalom volt számomra, mára eljutottam oda, hogy ismerem a háttérét, az összetevőit is ennek az érzésnek. Több olyan tanárunk volt, akikről tudtuk, hogy sokoldalúan felkészültek, doktorátussal, több diplomával rendelkező értelmiségiek, de a rutinos, beleélés nélküli, taposómalomszerűen végzett munkájuk miatt nem kötődünk hozzájuk, jobb sorsra érdemes erőfeszítéseik nyomait néhány hónap, év elhomályosította, végleg törölte.

Máig hálás vagyok Bányász Sándornak, aki az unalmas feleltetések helyett vetélkedők formájában mérte fel az ismereteinket történelemből, Ligeti L. Zoltánnak, mert az óráin még az ő tanítási modorát is parodizálhattuk, Szopos Kálmánnak, aki rajzórán olykor velünk együtt rajzolt. Hálát érzek azokért a pillanatokért, amikor a nevelőink nemcsak a kötelező tananyag ismeretét méricskélték, hanem azt is felismerték, hogy a mi szegényes, vitatható fajsúlyú tapasztalatainkból mit sikerült ehhez hozzátenni.

Becsültem a humorérzéküket, öniróniájukat, hogy tanár-diák mérközéseken vettek részt, és a tanítványaikkal együtt mutattak be olyan hosszú, egész estét betöltő színdarabokat, mint a *Légy jó mindhalálig!* vagy *A köszívű ember fiai*. Hálás vagyok Csapó Sándornak az általa tervezett emlékéremért, oklevélért, szórólapért, amelyeket máig megőriztem, magyartanáraimnak az irodalmi önképzőkörért, Bíró Antalnak, mert az év végi torna bemutatók alkalmával olyan sportágakat ismerhettünk meg, amelyekről addig nem hallottunk, Czibalmos László tanár úrnak az úrkutatást, csillagászatot népszerűsítő tevékenységeiért, cikkeiért. Bátor, követhető példájuknak, hozzáállásuknak is köszönhetem, köszönhetjük, hogy helyt álltunk a továbbiakban.

Csoportkép Szamolccsal

Miközben a szemerkélő esőben a hallgatókkal a Szamos partján haladunk, hogy közös fotót készítsünk Vízhati Szamolccsal, a szamosi szörnnyel, azon tűnődöm, vajon mi marad évek múlva mindabból, amit a képzőművészet alapelemeiről, színelméletről, kézművességről, művészettörténetről, tantervekről, tanmenetekről, szemléltetőkről, termé-

szetes és újrahasznosítható anyagokról mondtam, mutattam az utóbbi hetekben, hónapokban.

Talán emlékeznek majd a táblán, a terem ajtaján rendezett alkalmi tárlatokra, vetítésekre, a szemináriumokról készült felvételek, kisfilmek rendszeres közzé tételére, a kollázs technikával létrehozott humoros csoportképekre, amelyeken a tanáraikat is megörökítették, a fotózásokra, a „ne magyarázd, mutasd!” vagy az „ahány tanuló, annyi megoldás” alapelve, a színes, szorongások nélküli, a képzőművészeti nevelés közös ünnepévé előléptetett vizsgákra, a csoportos feladatokra, hajtogatásokra, vetélkedőkre, a gyakorló tanítások meghitt, barátságos légkörére, a katedránál tartott egyéni bemutatókra, beszámolókra, a karácsonyi ünnepekre, gólyabálókra – de mindez egyáltalán nem biztos.

Az első előadáson kapott, több ezer reprót, magyarázó szövegeket, tudományos dolgozatokat tartalmazó DVD-ket talán néhány év múlva meg sem tudják nyitni, hiszen akkor már egészen más rendszerű memóriahordozók lesznek divatban.

Nagy öröömre a hallgatók közül senki sem csodálkozik ezen a rendhagyó kiruccanáson, már megszokták a váratlan helyzeteket, meglepetéseket. Azon se lepődnek meg, hogy a szemináriumi bemutatót nem a megszokott, tágas teremben, hanem közvetlenül a fotózás után egy zsúfolt nappaliban, a lakásomon tartjuk. Előzőleg természetesen megismerkednek a dolgozószobámmal, a könyveimmel, szemléltetőimmal, munkaeszközimmal, családommal, az unokáim rajzaival, mindennapos gondjaimmal, örömeimmel.

Az üzenet egyértelmű: a pedagógusi pálya élhető, szerethető, örömforrás mindazok számára, akik nem kenyérkereső szakmának, hanem hivatásnak tekintik. Erre talán még évek múlva is emlékezni fognak. Ha nem bíznék ebben, nem vinném haza, otthonomba őket.